

بررسی شیوه مطالعه بین دانشجویان موفق و ناموفق

فرهاد شفیع پور مطلق*

زهراموسوی**

چکیده

با این حال گاهی مشاهده می‌شود که دانشجویان آنچنان که باید و شاید در امر مطالعه و تحصیل موفق نیستند. این امر نشان‌دهنده عدم آگاهی دانشجویان نسبت به شیوه‌های مطالعه است.

تورنس و هارمون (۱۹۶۱) شواهدی به دست داده‌اند حاکی از اینکه می‌توان به فراگیران آموزش داد تا مطالب را از روی کنجکاو به طور پویا و آفریننده بخوانند، آنان در این مورد می‌گویند «وقتی به خواندن مطالب یک کتاب می‌پردازید، به موارد استفاده مختلف اطلاعاتی که در آن کتاب به آنها برمی‌خورید بیندیشید تا آنجا که می‌توانید موارد استفاده‌های بیشتری را بیابید و بعضی از آنها را برای مصارف آینده خود یادداشت کنید» (۳ / ص ۵۵۳).

لازمه مطالعه اثربخش، روشمند بودن آن است، طرز برخورد صحیح با مواد خواندنی و نوشتاری و همچنین توجه به عوامل مؤثر در درک و فهم هر چه بیشتر مطالب تحقق اهداف یادگیری را تسهیل می‌کند. برخی از دلایل عدم موفقیت در امر مطالعه عبارت‌اند از: نداشتن تمرکز حواس، نداشتن روشهای صحیح مطالعه، نداشتن طرح و برنامه‌ریزی مشخص برای مطالعه، نداشتن هدف و انگیزه، یادداشت‌برداری نکردن و عدم شناسایی مطالب مهم. (۶) خواندن یک فعالیت پیچیده است و هیچ روش مطالعه‌ای به خودی خود نمی‌تواند کارساز باشد.

همه انواع مطالعه نیازمند به ترکیبی از فنون و روشهای

بی‌تردید برنامه‌ریزی صحیح در امر موفقیت دانشجویان در زمینه‌های آموزشی و یادگیری مؤثر بوده و آنها را در پیشبرد و تحقق اهداف علمی‌شان یاری می‌کند. هدف این تحقیق آن است که مشخص کند، دانشجویانی که در امر مطالعه دارای برنامه‌ریزی صحیح هستند در یادگیری و یادآوری مطالب موفق‌ترند. جامعه آماری این تحقیق را کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد واحد اسلامی محلات تشکیل می‌دهند. روش تحقیق علی-مقایسه‌ای است.

برای انتخاب نمونه از روش تصادفی استفاده شده است و ۲۰۰ نفر دانشجوی موفق و ناموفق (۱۰۰ نفر موفق و ۱۰۰ نفر ناموفق) بر اساس ملاک مورد نظر محقق (معدل ۱۵) انتخاب شدند. ابزار تحقیق پرسشنامه دو گزینه‌ای (بلی - خیر) محقق ساخته است.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد بین دانشجویان موفق و ناموفق از لحاظ فشرده خواندن مطالب درسی، مطالعه در ساعات مشخص اولیه روز، داشتن جدولهای زمانی خاص برای مطالعه، خلاصه‌نویسی، دسته‌بندی کردن و یادداشت‌برداری، خط کشیدن زیر مطالب مهم، خودارزیابی، داشتن هدف در مطالعه، حفظ مطالب، خواندن مطالب درسی در شب امتحان در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معنادار وجود دارد.

مقدمه

بی‌تردید یکی از مسائل و مشکلاتی که نظام آموزش عالی با آن روبه‌رو است، وجود افت تحصیلی در بین دانشجویان است. با وجودی که تلاش عمومی استادان دانشگاهها آن است که آنچه در توان دارند، در جهت تعلیم و تربیت دانشجویان به کار گیرند و سطح علمی آنان را افزایش دهند،

* - عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد محلات
** - پژوهشگر علوم اجتماعی.

شیوه‌های مطالعه دانش‌آموزان موفق و ناموفق، تفاوت معناداری وجود دارد (۲).

زهره عباپاف در سال تحصیلی ۷۴-۷۵ طی تحقیقی با عنوان «مقایسه راهبردها (استراتژی‌ها)ی یادگیری دانش‌آموزان قوی و ضعیف دوره دبیرستان مناطق ۲ و ۴ و ۱۱ شهر تهران» در سال تحصیلی ۷۴-۷۵ به این نتیجه رسید که یادگیران موفق از مهارت‌های شناختی و فراشناختی حداکثر استفاده را می‌برند.

هدف اصلی تحقیق بررسی مقایسه‌ای شیوه مطالعه دانشجویان موفق و ناموفق است.

فرضیات ویژه تحقیق

- ۱- بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص فشارده خواندن مطالب، تفاوت وجود دارد.
- ۲- بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص مطالعه در ساعات مشخص و اولیه روز، تفاوت وجود دارد.
- ۳- بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص داشتن جدول زمانی خاص برای مطالعه، تفاوت وجود دارد.
- ۴- بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خلاصه‌نویسی، دسته‌بندی کردن و یادداشت‌برداری تفاوت وجود دارد.
- ۵- بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خط کشیدن زیر مطالب مهم تفاوت وجود دارد.
- ۶- بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خودارزیابی پس از خواندن تفاوت وجود دارد.
- ۷- بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص داشتن هدف مطالعه تفاوت وجود دارد.

مطالعه هستند. در انتخاب بهترین ترکیب از روشها و فنون مطالعه، ابتدا به‌طور صریح منظور خود را از خواندن مطالب مورد نظر مشخص کنید و بعد تعیین کنید که کدام فنون و روشها به بهترین وجهی منظور شما را تأمین می‌کنند. در این راستا باید از مهارت‌هایی مثل گوش دادن، تصمیم‌گیری منطقی، تفکر آفریننده، نوشتن و صحبت کردن و خلاصه‌برداری سود جست (۵).

برای منسجم کردن و یادآوری مطالب وقت صرف کنید چون این کار به اندازه خواندن آنها مهم است. اگر یادداشتهای شما واضح نیستند، سعی کنید آنها را بازنویسی کرده و طرح خود را براساس ایده‌ها و موضوعات اصلی پی‌ریزی کنید. در مورد مفاهیم ارائه شده فکر کرده و سعی کنید آنها را به زبان خودتان شرح دهید (۷).

در تحقیقی که امیرحسین امینیان تحت عنوان «بررسی شیوه‌های مطالعه و یادگیری دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد» در سال ۱۳۷۳ انجام داده نشان داد که دانشجویان موفق در دانشگاه در مقایسه با دانشجویان ناموفق از شیوه مطالعه بهتری برخوردارند. همچنین بین شیوه درست مطالعه و پیشرفت تحصیلی در دانشگاه همبستگی مثبت وجود دارد (۱).

حسن بابانژاد قصاب در تحقیقی که با عنوان «بررسی و مقایسه شیوه‌های رایج مطالعه و اثر آن در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان بابل» در سال تحصیلی ۱۳۷۴ انجام داده، به این نتیجه رسیده که دانش‌آموزان موفق در مقایسه با دانش‌آموزان ناموفق، شیوه‌های مطالعه مناسب‌تری دارند. به عبارتی بین

جدول ۲- آیا در اوایل روز و در ساعتهای مشخصی به مطالعه می‌پردازید؟

کژبند	دانشجویان	موفق	ناموفق	جمع
بلی	۶۰	۴۰	۱۰۰	
خیر	۴۰	۶۰	۱۰۰	
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰	

فرضیه HO: بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص مطالعه در اوایل روز و ساعات مشخص، تفاوت معنادار وجود ندارد.

فرضیه HA: همچنین در خصوص مطالعه در اوایل روز و ساعات مشخص، تفاوت معنادار وجود دارد.

چون χ^2 دو محاسبه شده از χ^2 بحرانی جدول در سطح ۹۹٪ اطمینان بزرگتر بوده، از این رو فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مبنی بر وجود تفاوت معنادار بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص مطالعه در اوایل روز و ساعات مشخص، تأیید می‌شود.

جدول ۳- آیا برای مطالعه دروس خود جدول زمانی خاصی را در نظر می‌گیرید؟

کژبند	دانشجویان	موفق	ناموفق	جمع
بلی	۵۶	۳۴	۹۰	
خیر	۴۴	۶۶	۱۱۰	
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰	

فرضیه HO: بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص داشتن جدول زمانی خاص برای مطالعه، تفاوت معناداری وجود ندارد.

فرضیه HA: بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص داشتن جدول زمانی خاص برای مطالعه، تفاوت معناداری وجود دارد.

چون χ^2 دو محاسبه شده از χ^2 بحرانی جدول در سطح ۹۹٪ اطمینان بزرگتر بوده، از این رو فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مبنی بر وجود تفاوت معنادار بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص داشتن جدول زمانی خاص برای مطالعه، تأیید می‌شود.

۸- بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خواندن مطالب درسی در شب امتحان، تفاوت وجود دارد.

روش تحقیق حاضر، علی - مقایسه‌ای یا پس‌رویدادی می‌باشد. این روش تحقیق در صدد دستیابی به علل وجود رویدادی است که در گذشته اتفاق افتاده است.

در اینجا شیوه مطالعه دانشجویان موفق و ناموفق مورد بررسی قرار می‌گیرد. جامعه آماری این پژوهش را تمامی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد محلات تشکیل می‌دهد. برای انتخاب نمونه مورد نظر ۱۰۰ نفر از دانشجویان موفق و ۱۰۰ نفر از دانشجویان ناموفق به‌طور تصادفی انتخاب شده‌اند. ملاک انتخاب دانشجوی موفق در این تحقیق معدل حداقل ۱۵ در نیمسال دوم سال تحصیلی ۸۱ - ۸۰ می‌باشد. ابزار تحقیق، پرسشنامه دو گزینه‌ای (بلی - خیر) محقق ساخته است. شیوه جمع‌آوری اطلاعات بدین صورت بوده که دانشجویان موفق و ناموفق پرسشنامه مورد نظر را تکمیل کرده و تک تک سؤالات مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفته و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش مجذور χ^2 دو استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

جدول ۱- آیا مطالب درسی را به‌صورت فشرده می‌خوانید؟

کژبند	دانشجویان	موفق	ناموفق	جمع
بلی	۷۳	۹۰	۱۶۳	
خیر	۱۰	۲۷	۳۷	
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰	

فرضیه HO: بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص فشرده خواندن مطالب، تفاوت معناداری وجود ندارد.

فرضیه HA: بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص فشرده خواندن مطالب، تفاوت معناداری وجود دارد.

چون χ^2 دو محاسبه شده از χ^2 بحرانی جدول در سطح ۹۹٪ اطمینان بزرگتر بوده، از این رو فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مبنی بر وجود تفاوت معنادار بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص فشرده خواندن مطالب تأیید می‌شود.

جدول ۴- آیا به هنگام مطالعه، خلاصه، دسته‌بندی و یادداشت‌برداری می‌کنید؟

گزینه	دانشجویان	موفق	ناموفق	جمع
بلی		۸۶	۵۸	۱۴۴
خیر		۱۴	۴۲	۵۶
جمع		۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰

فرضیه HO: بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خلاصه‌نویسی، دسته‌بندی کردن و یادداشت‌برداری، تفاوت معناداری وجود ندارد.

فرضیه HA: بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خلاصه‌نویسی، دسته‌بندی کردن و یادداشت‌برداری، تفاوت معناداری وجود دارد.

چون χ^2 دو محاسبه شده از χ^2 دو بحران جدول در سطح ۹۹٪ اطمینان بزرگتر بوده، از این رو فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مبنی بر وجود تفاوت معنادار بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خلاصه‌نویسی، دسته‌بندی کردن و یادداشت‌برداری تأیید می‌شود.

جدول ۶- آیا پس از خواندن مطالب از خود سؤال می‌کنید؟

گزینه	دانشجویان	موفق	ناموفق	جمع
بلی		۹۶	۷۱	۱۶۷
خیر		۴	۲۹	۳۳
جمع		۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰

فرضیه HO: بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خودارزیابی پس از خواندن، تفاوت معناداری وجود ندارد. فرضیه HA: بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خودارزیابی پس از خواندن، تفاوت معناداری وجود دارد. چون χ^2 دو محاسبه شده از χ^2 دو بحران جدول در سطح ۹۹٪ اطمینان بزرگتر بوده، از این رو فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مبنی بر وجود تفاوت معنادار بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خودارزیابی پس از خواندن تأیید می‌شود.

جدول ۵- آیا به هنگام مطالعه زیر مطالب با مداد یا خودکار خط می‌کشید؟

گزینه	دانشجویان	موفق	ناموفق	جمع
بلی		۴۷	۱۵	۶۲
خیر		۵۳	۸۵	۱۳۸
جمع		۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰

فرضیه HO: بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خط کشیدن زیر مطالب مهم، تفاوت معناداری وجود ندارد. فرضیه HA: بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خط کشیدن زیر مطالب مهم، تفاوت معناداری وجود دارد. چون χ^2 دو محاسبه شده از χ^2 دو بحران جدول در سطح ۹۹٪ اطمینان بزرگتر بوده، از این رو فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مبنی بر وجود تفاوت معنادار بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خط کشیدن زیر مطالب مهم تأیید می‌شود.

جدول ۷- آیا هدف خاصی را برای مطالعه خود در نظر می‌گیرید؟

کریه	دانشجویان	موفق	ناموفق	جمع
بلی	۹۶	۶۹	۱۶۵	
خیر	۴	۳۱	۳۵	
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰	

فرضیه H_0 : بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص داشتن هدف مطالعه، تفاوت معناداری وجود ندارد.
 فرضیه H_A : بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص داشتن هدف مطالعه، تفاوت معناداری وجود دارد.
 چون χ^2 دو محاسبه شده از χ^2 دو بحران جدول در سطح ۹۹٪ اطمینان بزرگتر بوده، از این رو فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مبنی بر وجود تفاوت معنادار بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص داشتن هدف مطالعه، تأیید می‌شود.

جدول ۸- آیا مطالب درسی را در شب امتحان می‌خوانید؟

کریه	دانشجویان	موفق	ناموفق	جمع
بلی	۹	۷۰	۳۹	
خیر	۹۱	۳۰	۱۶۱	
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰	

فرضیه H_0 : بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خواندن مطالب درسی در شب امتحان، تفاوت معناداری وجود ندارد.
 فرضیه H_A : بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خواندن مطالب درسی در شب امتحان، تفاوت معناداری وجود دارد.
 چون χ^2 دو محاسبه شده از χ^2 دو بحران جدول در سطح ۹۹٪ اطمینان بزرگتر بوده، از این رو فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مبنی بر وجود تفاوت معنادار بین دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خواندن مطالب درسی در شب امتحان تأیید می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق نشان می‌دهد، دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص فشرده خواندن مطالب با یکدیگر تفاوت معناداری دارند. بدین معنا که بیشتر دانشجویان ناموفق به صورت فشرده مطالعه می‌کنند و تحقیقات نشان می‌دهد که یادگیری امری تدریجی است و حافظه ظرفیت معینی دارد. از این رو موفقیت دانشجویان در این است که مطالعات خود را به تدریج انجام دهند تا اثربخش واقع شود. در غیر این صورت یادگیری متراکم باعث اختلال و در نهایت فراموشی می‌گردد. همچنین نتایج تحقیق نشان می‌دهد، دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص مطالعه در ساعات مشخص و اولیه روز و داشتن جدول زمانی برای مطالعه با یکدیگر تفاوت معناداری دارند، بدین معنا که بیشتر دانشجویان موفق در ساعات مشخص به مطالعه می‌پردازند، و این بیانگر این است که آنها برای مطالعه خود برنامه‌ریزی می‌کنند. اصولاً این دسته از دانشجویان ساعات شبانه‌روزی خود را برای فعالیتهای مختلف تقسیم‌بندی می‌کنند. از جمله فعالیتهای مهم و عمده دانشجویان امر مطالعه است که نیاز به برنامه‌ریزی صحیح زمان دارد، به گونه‌ای که از زمان موجود به نحو بهینه استفاده گردد. زمان به معنای حرکت از نقطه‌ای به نقطه دیگر تعبیر شده است. بر این اساس اگر قرار است دانشجویان به موفقیت دست یابند، باید درست حرکت کنند و از حرکت بی‌جا پرهیز نمایند. همچنین بررسی یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خلاصه‌نویسی، دسته‌بندی کردن و یادداشت‌برداری، خط کشیدن زیر مطالب مهم با مداد یا خودکار با یکدیگر تفاوت معنادار دارند. این امر دلالت بر آگاهی دانشجویان موفق برای برخورد با مطالب و مواد خواندنی و نوشتاری دارد. اصولاً آنچه موجب موفقیت افراد می‌شود، برخورد صحیح با موقعیت است. برای دانشجویان مهمترین موقعیت «کتاب و محتوای آموزشی» است. خلاصه‌نویسی، دسته‌بندی کردن، یادداشت‌برداری، خط کشیدن زیر مطالب مهم از فنون مربوط به روش دقیق خواندن است. فنون یاد شده در سسازمان دادن و مرتب کردن مطالب مؤثر است. علامت‌گذاری موجب درک روشن‌تر خواننده از ساختمان مطالب می‌شود و در خلاصه کردن، خواننده به راحتی به مرور مطالب می‌پردازد.

نیز یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، دانشجویان موفق و ناموفق در خصوص خودارزیابی پس از خواندن، داشتن هدف مطالعه، خواندن مطالب درسی در شب امتحان با یکدیگر تفاوت معنادار دارند. به عبارتی دانشجویان موفق

پس از خواندن از خود سؤال کرده و مطالعه هدفمند دارند. روان‌شناسان و متخصصان امر یادگیری معتقدند در تمام اوقات مطالعه، خواننده باید به طرح سؤال بپردازد، مثلاً پیش از مطالعه، در هنگام مطالعه و بعد از مطالعه. بهتر است قبل از مطالعه، خواننده از خود بپرسد که هدف کلی از خواندن مطلب مورد نظر چیست؟ سؤالات مربوط به هدف از مطالعه، طرز فکر خواننده را نسبت به مطالب مورد مطالعه روشن می‌سازد. طرح سؤال پیش از خواندن دقیق به خواننده کمک می‌کند تا فعالانه به مطالعه بپردازد. سؤالاتی که به هنگام مطالعه طرح می‌شوند، علاقه خواننده را به مطلب جلب می‌کند و تجزیه و تحلیل انتقادی مطالب را به طوری عمیق سبب می‌شوند. دانشجویان با سؤال کردن بعد از خواندن می‌توانند میزان فراگیری خود را ارزیابی کنند. بدین ترتیب سؤالات فراگیر را برای بحث‌های کلامی، امتحانات و تهیه مقالات تحقیقی آماده می‌کنند.

منابع

- ۱- امینیان، امیرحسین. «بررسی شیوه‌های مطالعه و یادگیری دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۷۷.
- ۲- بابانژاد قصاب، حسن. «بررسی و مقایسه شیوه‌های رایج مطالعه و اثر آن در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان بابل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، ۷۵ - ۱۳۷۴.
- ۳- سیف، علی‌اکبر. روان‌شناسی پرورشی (روان‌شناسی یادگیری و آموزشی)، چاپ چهارم، تهران، انتشارات آگاه، پاییز ۱۳۶۸.
- ۴- عبايوف، زهره. «مقایسه شیوه‌های مطالعه و یادگیری در دو گروه از دانشجویان قوی و ضعیف دانشگاه علوم پزشکی یاسوج»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۷۶.
- ۵- واکس، ویرجینا. رمز موفقیت در تحصیل، ترجمه اکبر میرحسینی، انتشارات بامداد، چاپ دوم، ۱۳۶۹.
- ۶- محمد شمس، جواد. روشها، چاپ هفتم، قم، نشر معروف، شهریور ۱۳۷۸.
- ۷- نصرت، مرتضی. آیین مطالعه و یادگیری، چاپ دوم، بخش فرهنگی جهاد دانشگاهی دانشگاه شهید بهشتی، پاییز ۱۳۷۱.